

QVOD FELIX FAVSTVMQVE SIT!

DE

RVSTICIS
ERVDITIONE CLARIS.

§. I.

Vanti olim fecerint homines rus colentes,
vel ex eo apertissimis colligi potest indicis,
quod M. Porcius Cato in præfatione de
Re Rustica scribit: *virum*, inquit, *cum*
laudabant, ita laudabant: BONVM AGRI-
COLAM, BONVMQVE COLONVM. *amplissime lau-*
dari existimabatur, qui ita laudabatur. Enim vero terque
quaterque beatus habeatur, qui ruri vitam degere pote-
rat; iuxta effatum Lyricorum Principis Epodon. od. 2.

*Beatus ille, qui procul negotiis,
Vt prisca gens mortalium
Paterna rura hobus exercet suis,
Solutus omni senore.*

Atque sic æstimabantur ob vitam, quam viuebant, solitari-
am, quæ ad excogiranda quæpiam aptissima; vti Scripto-
res Rei Rusticæ satis superque demonstrant. vid. etiam
Francisc. Petrarchæ tractat. de vit. Solitar. Et hoc etiam
causæ est, quare Gerhardus noster dicit: *εν αγριω* in comment.
suo in Genesis cap. 4. p. 130 n. 3. Caini genus vitæ rusticum
præferat pasteritio Abelis. Quinimmo Aristotel. lib. 6.
Politico cap. 4. c. expressis dicit: *βελτιστον δημου ο αγριω-*
της η. e. optimus populus est ille, qui ex agricolis constat. De-
nique Cicero, Romanæ Eloquentiæ princeps, nil omnium
rerum agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil
homine, nihil libero dignius censet lib. 2. de offic. p. m. 1187.
vid.

vid.

vid. insuper §. dissertat. nostræ VII. Mitto iam, quam olim agricultura in amoribus habita sit atque delictis a Viris celebri loco natis e. g. Cyro, Rege Persarum & Sancione Rege Portugallia. De illo legimus, ipsissima sua manu coluisse, agrum, arboresque in ordinem disposuisse. vid. Matthiæ Theatr. Historic. p. 153. De hoc, quod ob nimium in agriculturam amorem à subditis sit appellatus, *Der Acker König*. vid. Francisc. Acerr. Exot. P. 1. p. 850. Mitto etiam iura, quibus olim gauisi, nimirum creandi principes. vid. Hübner. Polit. Histor. P. V. p. 185.

§. II.

Verumenimvero quæ omnibus omnino in rebus *καταρφωσις*? quam despectum hisce temporibus apud multos est rusticorum genus? & quam susque deque habetur? satis id indignant Rhythmi vernaculo sermone tritisimi, quibus eorum essentiam & naturam describere in operosissimo habent negotio: *Der beste Bauer/ist ein Lauer.* Quid denique eueniet? sane haut iniuste facimus, si cum Vate Venusino lib. 3. od. 6. alta voce exclamamus:

Damnosa quid non imminuit dies?

Aetas parentum peior auis tulit

Nos nequiores: mox daturus

Progeniem vitiosorem.

At enimvero, qui secum paulo altius perpenderit, quod cum rustici, tum urbani, cum ciuiles, tum agrestes a DEO, omnium, quæ conspiciuntur, productore creatoreue sine discrimine sint creati; ipsos non modo non contemnet, sed & honore dignos censebit. Nam non creaturam, sed creatorem spernet. Causam, cur istiusmodi infimo loco sint positi, diuinare nequeo. Id quidem inficiari nemo potest, multos e numero istorum esse simplicissimos: verum ibi in causa tum natura, tum parentes; natura, quod tam larga manu dona sua in eorum sinum non effuderit; parentes, quod rebus sic se habentibus educatione bona non

com-

compensauerint, quod natura denegauit. E contrario re-
perias multos, quorum natura ad altiora quædam adspirat,
si modo a teneris, vt dicitur, vnguiculis adfuescantur, vt
litteris dediti orbem eruditum adaugeant. At posito,
quod illi istiusmodi rebus arceantur, & vt fabri fabrilia tra-
ctant, ita agriculturam persequi teneantur; fit tamen sæ-
pissime, vt litteras, quasi vnicum *παρέργον* excolendo, tam
auide adripiant tamquam diuturnam sitim expleturi. De
Thalete Milefio testatur Diogenes Laertius p. 15. in eius vi-
ta, quod post Reipublicæ negotia sese ad contemplanda
Phænomena contulisset, verba eius hæc sunt: *μετα δε τα
πολιτικα της φυσικης εγενετο θεωριας.* Sic seposito labore ani-
mum Studiis rebusque, eruditum orbem concernentibus,
quasi reficere mihi videntur. Huc faciunt, quæ Musonius
apud Stobæum de rustico litterato refert, cui idcirco vita a-
grestis bene placuit, quod interdum otium præbeat natu-
ræ phænomena contemplandi: *εμοι μεν δὲ, και κρεττον τὸ το
παντων των εν γεωργιας εργα, οτι τι ψυχη παρεχει χορηγ πλειονα
διανοησι τε και ζητει παιδειας εχομενον.* *mibi sane inter omnia
agricultura illud gratum, quod otii multum ingenii concedit, ac me-
ditari aliquid disciplinis incumbentem sinit.* vid. Taubman. not.
ad Culic. Virgil. p. 143. Et illi sunt, qui eruditi a nobis ad-
pellantur, de quibus paulo fufius §. V. sequenti.

§. III.

Verbalia igitur quod attinet, non est vt iis multis inhæ-
ream; siquidem omnibus & lippis notum & tonforibus
est, quod vox rusticus deriuetur a rus, & ita ii fere erunt,
quos Græci *γεωργος* i.e. *γεως εργα* scilicet *εργοντες* adpelli-
tant, siue Agricolas. vid. Martin. Lexic. Etymolog. Belgæ
eos vocitant *Landmann*/ qua voce indicare gestiunt ho-
minem, qui rus agrosque ita colit omniaque ita ador-
nat, ne damnum vsquequaque faciat.

B

§. IIII.

§. III.

Substat autem ipsa vocis rustici acceptio variis significatibus, & vt eo clarior sim, terminisque ludere non videar, paucis, multis aliis misis, obseruo, quod rusticus (1) idem sit ac ille, qui est imperitus morum, vel impolitus moribus viuit; & in eo sensu accipitur etiam a Cicerone, qui in orat. pro Roscio circa finem p. m. 226. hæc coniungit: *homo imperitus morum, agricola & rusticus.* Quæ significatio mea non est. (2) idem est, ac homo terram colens, & in hoc sensu sumitur a B. Franzio in libro de interpretatione Scripturæ S. p. 87. vbi dicit: *Laicos, rusticos & agricolas experientia damnorum vel beneficiorum, diuinitus immisforum, commotos DEVM verbis expressioribus compellere, quam ipsos Pietatis studiosos.* Et hæc mea est, coniuncta tamen cum tertia, quam vsus loquendi suggerit, & tunc rusticus idem est, ac homo obscuro loco natus.

§. V.

Hinc etiam per eruditos intelligo, non eos, qui iuxta Casaubonum in adnotation. ad Sueton. August. cap. 89. φιλολογίαν i. e. historię & rerum antiquarum cognitionem callent. Tantum enim abest, vt eruditi nomen sotti critico proprium esse putem, vt potius hanc gloriã ipsi multoties non deberi adstruam, & quidem, si modo in variis scriptorum lectionibus colligendis, aut censendis sit occupatus; siue in librorum foliis, lineis, vocibus ac syllabis numerandis defudet; sicuti hæcce eruditio haut immerito (salua tamen manente genuinæ criticæ laude) a Clarissimo Rechenbergio, Lipsientium Theologo, lib. de studiis Academic. cap. I. §. 7. inanis nuncupatur. Accipio hoc loco natiuum huius vocis significatum, vbi denotat eos, qui sedula linguarum, artium liberalium atque scientiarum, omniumque rerum, huc spectantium, cultura animum per

perficiunt, eoque ipso supra vulgi conditionem adfurgunt. Nam iuxta Popmam lib. 2. p. 65. de different. Verbor. significat eruditus, qui aliqua humanitate est imbutus, quasi minime rudis.

§. VI.

Explicatis itaque terminis rem ipsam aggredior, ostendendo, istiusmodi in hac rerum vniuersitate inuentos fuisse, qui, licet opus agriculturæ tractarint, ob ingenii excellentiam, animi capacitatem studiis, litteris rebusque humanioribus dediti ipsas excoluerint. Quod quidem multis mirum videri posset, vti etiam Iano Nicio Erythræo, qui, cum Io. Dom. Peri vitam describere vellet, hæcce verba Pinacotheca altera vit. XXVII. legimus, scribit, *sæpe numero in historiis, non neminem ab agro & ab aratro, summa totius populi Romani voluntate atque consensu accersitum in urbem, qui consulari imperio rem gereret, vel dictatoris auctoritate ac nomine aut hostibus bellum inferret, aut eorum vim conatumque repelleret, aut in rebus dubiis consilii que egenis daret operam, nequid Respublica detrimenti caperet. Verum numquam, quod quidem me legisse vel audiuisse meminerim, traditum memoriæ ac litteris est, ab Apolline & Musis rusticanos homines atque pastores iussos fuisse, depositis rastris atque ligonibus, plectrum ac lyram & tubam etiam summorumque virorum laudes ac bellorum tumultus non solum syluæ, verum etiam urbibus ipsis admirantibus canere.*

§. VII.

Sed vt ordine atque decenter procedam, perlustrandum ii primum erunt, quorum Sacræ Paginæ mentionem iniiciunt. Occurrit itaque loco primo primus omnium, qui viuunt, vixerunt & victuri sunt, parens Adamus; & quidem non sine causa eum huc refero. De eo enim intelligo quoque istud agriculturæ elogium, quod B. Gerhardus habet obseru. 2. pag. 254. comment. in cap. 9. Genes. *Agricultura est vita genus antiquissimum, a Deo ipso institutum, Patriarchis familiare, amoenissimum & utilissimum, quia*

navit bestias, quæ ipsarum essentia atque natura erant congrua. Id quod non mirandum, licet os illud Romanæ Eloquentiæ lib. I. de inuent. illum prudentem & ingeniosissimum adstruat, qui rebus omnibus nomina imposuisset, cum diuina virtus, qua pollebat, tamquam causa prima hoc in opere manus admoueret. Nam ante lapsum non alia, nisi infusa statuenda scientia eruditioque; quod ex ipsius creatione patet; creatus nimirum erat ad imaginem DEI perfectissimam, nunc non est dubium, quin cum ista perfectione coniuncta fuerit scientia quædam supernaturalis, & artes atque scientias infuse vno momento acceperit.

§. VIII.

Posteaquam vero, quoniam seductus ab vxore peccatum perpetrauerat, comedendo ab arbore vetita, ex diuino humanus factus, & cum amissa imagine Dei omnes virtutes diuinas, sanctitatem, perfectionem & iustitiam amisit. Id quod Io. Baptist. van Helmont. in intellectu. eius Adamic. p. 561. sibi persuadere nequiuit, Adamum omnia perfectissima dona, supernaturalem scientiam per esum mali perdere potuisse, quam obiectionem meam hic non fecio. Quin potius audiamus Polydor. Virgil. lib. I. de rerum inuent. cap 3. p. 14. *Homines, inquit, omnis rei expertes, nulloque subsidio sulti duram agebant vitam, sed paulatim meditando exuderunt artes.* Videt vnusquisque Virgilium hic loqui non de statu ante lapsum, quo nullo studio, diligentia anxietateque in excogitandis rebus opus erat, sed de statu post lapsum. Id sane certissimum, quod post lapsum scientiam summo studio operaque sibi acquirere debuerit, cum antea per solam influentiam, quidquid nouerit, cognouerit. Quemadmodum vero iuxta Ciceronem in orat. pro Archia Poet. p. 467. studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium & solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur; ita de

nouo studiis incubuisse atque naturæ Phænomena obseruasse, verosimillimum est. vid. Paullin. Zeitfürhende erbauliche Lust. Part. III. p. 707. Quod vero quædam de creatione retinuerit, ex Kirchero videre est, qui in Obelisc. Pamphil. cap. I. lib. I. ita scribit: *tradidit Adamo Deus XXI. paginas suis exaratas & incisas litteris. Fuit hic primus liber & prima lingua conscriptus. Continebat autem præcepta & traditiones in generatione secuturas, & interpretationem litterarum, pacta, statuta & promissiones & historias mundi totius exhibebat. Et representauit Deus excelsus in hisce generationes hominum singulas, & figuras eorum & directiones eorum cum regibus eorum, cum omnibus & singulis, quæ in terra gererentur, vsque ad cibos & potiones. Deinde, cum Adam vidisset in hisce ea, quæ filius suis debebant accidere, fleuit planctu magno. Tunc præcepit illi Deus, ut scriberet ea calamo. Et accepit pelles pecoribus, & præparauit ipsos, vsque dum fierent albi, & scripsit in eis XXIX. litteris. vid. præfat. Mader. de Script. & Bibliothec. ante Diluuiam. p. II. collat. Dieteric. Lection. Quotid. Cent. VIII. num. 9. p. 437. ex quo constat, eum quædam retinuisse, quibus historia totius mundi, pacta & præcepta continebantur, et sine dubio ex hisce paginis ea, quæ acceperat, referre potuerit, vna cum inuentis nouis, quæ summa cum cura ac diligentia excogitasset. Cum quo consentit Victorin. Strigel. in orat. de Adamo p. 320. Cum Adam, inquit, ante lapsum adspiciens totum cali & terræ opificium multa intellexerit, quæ postea homines acie mentis penetrare non poterant, non dubium est, eum semina doctrinarum de Deo, de cali motibus & de rebus nascentibus tradidisse posteris. & post paulo pag. 331. pergit: *Quoties Adam conuocauit suam Ecclesiam, non tantum sacrificauit, sed etiam recitauit initia creationis, lapsum hominum, & promissionem.* Quod vero de nouo studiis incubuerit, nouasque res inuenit, testatur Christianus Thomafius, Iureconsultus Hallens. in introductione ad Philos. Aulicam p. 6. adstruens, Adamum post lapsum sanam & sobriam philosophiam docuisse liberos suos. Quam ob rem primus & inge-*

niosissimus Philosophus adpellatur a citat. Paulino p. 707. Athanasius quoque Kircherus, celebris e Societate Iesu Mathematicus & Philologus, in Obelisc. suo Pamphil. lib. I. de litterarum & obeliscorum origine cap. I. p. 5. scriptorem quempiam adfert Hispanum, Thomam Torquemade, quem in Hexaemero suo, ex Thomæ Aquinatis libro de ente & essentia meminisse dicit codicis cuiusdam ab Adamo conscripti in lingua Ebræa, de omnibus & singulis mundanarum rerum virtutibus: *Protoplastum namque presagum mundi per diluuium perituri, ne artes & scientia vna cum humano genere extinguerentur, laminis Saxeis easdem incisas cista lateritie contra aquarum vim inclusisse, ut ea inuenta aperitaque filii posteri haberent, quo imbuerentur.* Mercurium tandem Trismegistum illum codicem suis temporibus inuenisse, indeque scientiam illarum rerum omnium mirabilem, quam in operibus eius etiam nunc vixi scintillis relucentem videremus, hausisse; immo Thomam huncce librum vidisse legisse, eiusque usu multa admiranda prestuisse. Verum cum hoc B. L. discutiendum relinquam, hæc de Adamo eiusque Eruditione dixisse iusticiant.

§. VIII.

Excipit hunc filius suus primogenitus Cain, quem Agricola fuisse Sacra Scriptura adfirmat Gen. 4. v. 2. אדם ארמה & Cain fuit colens terram. Quod ^{vlt.} genus non fortuito, sed hortatu Parentum elegisse creditur. ^{vlt.} Gerhard. Comment. in h. l. Ipsum insuper multarum rerum inuentorem fuisse, facile colligi potest, si modo quis animo & citatione complexus fuerit, quæ & qualia ad vitam agrestem legendam pertineant, (volunt enim quidam derivare agrum ab ארמה, id est quod in eo multa sint agenda.) Nonne Caino instrumenti alicuius ad terram colendam apri inuentionem adscriberem? cum tam utile atque necessarium sit ad colendam terram, quam quod vtilissimum, & quoniam erat Agricola, non potuit sibi non fabricare instrumentum, cuius ope posse terram, alias in cultam, cultam reddere. Hoc ipsum instrumentum, ad

ad terram colendam inuentum, absque dubio occasionem postea dedit inueniendi aratrum. Cuius aratri vtilitatem secum computans Iul. Cæsar Scaliger, ita artificiosè descripsit:

*Ore gero gladium, matrisque in pectore condo,
 Vi mox, quæ nunc sunt mortua, viuâ colas.
 Dux meus a tergo est, caudaque trabens retrahensque
 Hasta, non me ut ea verberet, ast alios.*

vid. Heidfeld. Sphinx. Theol. Philosoph. cap. 7. p. 165. Cainum etiam pondera & mensuras reperisse, auctor est Polydor. Virgil cap. 19 lib. 1. p. 77. Ex quibus satis constat Cainum nomen eruditi tenere potuisse, cum Matthesin calculasse vero firmissimum; vbi nempe de pondere & mensura Architecturaque agitur. Hæc de Caino.

§. X.

Sequitur hunc Sethus, quem in Eruditorum rusticorum numerum reuerentum censeo, licet de ipsius vita ne vgu Scriptura S. tradat. Credibile verò, istum parentibus ac fratribus in opere ad rus pertinenti ad stipulatum fuisse, cum pauca alia negotia tum temporis adfuisse constet. Eo enim tempore

*Quo sodiebat Adamus humum, & filium Eva traherat,
 sicut nobilis nullus, quod vernaculis Rhythmis iactitare solemus:*

*Da Adam haect' ind Eva spann/
 Wo war damals an Edelman...*

ita nec princeps, aut Rex vsquam fuit. Quod vero eius eruditionem concernit, ferunt eam litterarum esse inuentorem de celo seruasse & Astronomiæ operam nauasse. Id quod Iosephus, Antiquitatum Iudaicarum Scriptor lib. 1. cap. 3. p. 7. & 8. editionis, quæ cum docta præfatione Venerabilis Irigii, Lipsiensium Theologi, prodiit, refert:

τραφεις ο̅ Σιδ̅, και̅ παρελθων εις ηλικιαν ηδυστα και̅ κρινειν̅ δ' ου̅
 ναμει̅ αριστη̅ επετηδευσε. και̅ γενομε̅ αυτ̅ αρισ̅ μιμη̅
 τας̅ αυτη̅ τισ̅ απογογους̅ κατελιπεν. οι̅ δε̅ παγτες̅ αγαθοι̅ φυντες̅,
 2ην̅ τε

γην τε την αυτην ασιας οι κατακεισαντες ευδαιμονησαν μηδεν
 αυτοις αχρι τελευτης δυσκολη προσπεσοντ. σοφιαν τε την περι τα
 βρατια, και την τετων διακοσμησιν επενησαν. υπερ δε τα μη δια-
 φυραν της ανθρωπος τα ευρημενα, μη δε πριν ει γνωσιν ελθειν
 φθαραται, περιερηκοτ. αφανισμον Αδαμ των ελων εισειδαι, τον
 μεν κατ' ιχυν πυρ, τον ετερον δε κατα βιαν και πληθ. υδα-
 τ. σηλας δυο ποιησαιμενοι, την μεν εκ πλιυδα, την δε ετεραν εκ
 λιθων, αμφοτεραις ενογραφαν τα ευρημενα, ινα και της πλιυθιας
 αφανισθεισης υπο της επομβριας η λιθινη μειασα παραχη μαθαν
 τοις ανθρωποις τα εγγεγραμμενα. *Quæ verba Freculphus,*
qui aliis dicitur Treculphus, Lexouientis in Gallia Episco-
pus, tom. I. Chron. lib. I. cap. 2. ita reddidit: Serbus adultus,
vbi ad eam etatem peruenit, vt iam, que bona essent, discernere posset,
virtuti studuit, & cum esset vir egregius, imitatores sui posteros reli-
quit. Illi autem omnes, cum boni fuissent orti, in eadem terra sine a-
liqua vexatione viuentes felicissime commorati sunt. Disciplinam
quoque rerum celestium, & ornatus earum primitus inuenerunt.
Ne autem inuenta ab hominibus dilaberentur, aut antequam veni-
rent ad cognitionem, deperirent: cum prædixisset Adam extermina-
tionem rerum omnium, vnam ignis virtute, alteram vero aquarum
vi ac multitudine fore venturam, duas facientes columnas, vnam qui-
dem ex lateribus, alteram vero ex lapidibus: in ambabus, que inue-
nerant, conscripserunt, vt & si constructa lateribus exterminaretur ab
imbris, lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere,
& post paulo hæc in textu sequuntur: δηλωσα, και πλιυθινην
δ' υπ' αυτων ανατεθειναι. μετα δε αχρι τε διουρο κατα την Συρια-
δα: manifestans etiam lateritiam ab eis fuisse erectam, manet autem
ad hunc vsque diem in Syria.

§. in XI.

Eadem fere cum Iosepho denarrat Eustathius, illustris
 Homeri Scholiastes, in commentario ad Hexaemeron p. 47.
 cuius verba, quoniam cum modo dictis ferme conueniunt,
 breuitatis causa adlegare nolui. Neque vanam esse
 traditionem credit Georg. Hornius, medicæ artis apud Ba-

tauos Doctor & Professor Lugdunensis in Histor. Philo-
soph. cap. 2. lib. VII. p. 233. tum propter auctoritatem Iose-
phi, tum eius *αυτοψιαν*, quippe qui vnā harum columna-
rum suo adhuc tempore in Syria extitisse, & a se visam esse
testatur. Quod vero attinet res columnis inscriptas pluri-
mā hic atque diuersā occurrunt sententiā. Iosephus &
Eustathius loc. citat. Zonaras Annal. tom. I. p. 9. Cedre-
nus in compend Histor. n. 10. p. 8. aliique siderum motus
& obseruationes Astronomicas ferunt inscriptas, quibus
Muscam, Physicam, Mathematicam, Nauticam, diuinatio-
nes, ritus, rem pecuariam, ferrariam, bellicam, artes deni-
que omnes liberales & Mechanicas addere non dubitant.
Petrus Leo de Casella tractat. de primis Italiæ colonis, qui
reperitur in Thesauro Antiquitatum & Historiarum Italiæ
Ioan. Georg. Græuii tom. I. p. 14. Hartmann. Schedelius in
Chronic. Mundi fol. 10. Iac. Phil. Bergomas lib. I. Chronic.
quod supplementum supplementi inscripsit, fol. 2. Marian.
Scotus lib. I. Chronic. cap. XI. qui etiam idololatriam & ar-
tem Magicam substituit.

§. XII.

Refero huc etiam Iacobum, quem, quoniam ex Scri-
ptura S. notum est, extitisse hominem de plebe, pluribus id
deducere nolo. Ipsius admirandum factum Physicum id
eo ponderandum, quod extat Gen. cap. 30. v. 27. & seq.
Laban ipsi per pactum promiserat, quod oues, quas grex la-
turus esset, diuerso atque maculato colore notatas, suo græ-
gi adscriberentur. Computans itaque, qua ratione fit ef-
fecturus, vt maxima pars ouium diuerso atque subnigro
colore notarentur, excogitauit eum in finem hoc stratage-
ma physicum; vt nominatur à Franz. Histor. Animal. P. I.
cap. 1. p. 3. Totam autem Historiam vulgata versio ita
reddidit: *Tollens Iacob virgas propuleas, virides, & amygdalinas,
& ex platanis, ex parte decorticauit eas: detraclisque corticibus, in
his, quæ spolitata fuerant, candor adparuit: illa vero, quæ integra
fuerant*

fuerant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & parerent maculosa & varia diuerso colore respersa. Circa hunc locum varia atque diuersa cogitationes occurrunt. Iudæi huius summa digni admiratione actus rationem in Mosæ baculo quaerunt, memorante Hakspanio de Cabbala §. 29. p. 305, Verum contextus ipse de multitudine versicolorum virgarum docens, manifestæ eos absurditatis arguit. Non minus censentur absurdi alii Ebræi, qui mixtum actum, miraculose & naturali facultate factum indubium vocant. vid. Petr. Martyr. Comment. in h. l.

§. XIII.

Equidem Theodoretus, Cyri in Syria Episcopus, in h. l. quæstion. 88 p. 95. videtur hunc effectum vnice diuino Numini adscribere velle, sic ratiocinans: quemadmodum Iacob, cum procreandorum liberorum desiderio tenebatur, spem procreanda sobolis non posuit in nuptiis, sed in Deo, qui nuptias legibus sanxit: sic & virgis corticem detraxit, non illis quidem confidens, sed opem diuinam expectans. Cui sententiæ ex asse subscribit, aurei oris Ecclesiæ pater, Chrysostomus homil. 57. statuens, hunc effectum non fuisse iuxta naturæ ordinem, sed valde admirandum, & naturæ modum transcendentem. Ac totum hoc factum esse, vt iustus re ipsa compertum habeat DEI erga se prouidentiam, & Laban liquido cerneret. quantum DEI gratiam Iacob haberet. Huic sententiæ ingeniosissime etiam suffragari videtur Augustinus Tom. 3. lib. 3. de Trinit. cap. 8. p. 94. docens, aliud esse ex summo ac intimo causarum cardine condere creaturam, quod qui facit, solus creator DEVS est: aliud pro distributis ab illo viribus & facultatibus aliquam operationem forinsecus admouere, vt tunc vel tunc, sic & sic exeat, quod creatur. Hinc inquit, nec Iacob creator colorum in pecoribus fuit, quia bibentibus in conceptu matribus variatas virgas, quas intuerentur adposuit: nec

etiam ipse pecudes creatrices fuerunt varietatis prolis suae. Daß auch dieses natürlich sey und geschehen habe können / ist gar kein Zweifel. Denn da lehren uns nicht allein die Natur, Kündiger / sondern es weist es auch die Erfahrung / daß die Phantasie bey der Empfängnis unter Menschen und Thiere viel thue / durch die Einbildung geschiehet es / daß der Leib eine Veränderung empfindet / wie man siehet / daß / wenn mancher sich vor was entsetzet / oder Abscheu hat / sich die Natur erreget und schüttert. vid. Misand. Delic. Bibl. V. T. p. I. p. 805. Videntur ita citati Auctores inter se dissentire, verum ista dissensio facili negotio tolli potest, si adfero, Iacobum tamquam causam promouentem ouium geniturae succurrisse. Nam quamuis Iacobus multoties virgas decorticas ante oculos bibentium ouium posuisset, & DEVS non dedisset incrementum, factum suum fuisset irritum, testante Scriptura S. quod sine DEI auxilio nihil valeamus. Manet proinde Iacobum tamquam bonum Physicum prospexisse, quod si hasce virgas ante oculos bibentium ouium esset positurus, quanta in ipsis sit futura imaginatio. Quantum autem polleat imaginatio, nemo forsan ostendere poterit, quoniam hæc vis *phantasia* non minus admirabilis, quam prodigiosa, atque nemo fuit, qui huc vsque in reddenda causa operum adeo mirabilium per eam effectorum vehementer non sudauerit, teste Kirchero Magnit. lib. 3. part. 7. cap. 7. p. 726. Quæstio etiam circa hunc locum ventilari solet, vtrum iuste, an iniuste fecerit? quoniam vero instituti ratio non permittit, circa hanc rem diutius commorari, aliis id diiudicandum relinquam; qui vero legere de hac quaestione quædam auct, adeat Danhauer. Lac. Catechet. P. II. pag. 324.

§. XIII.

Quod si apud animum statutum deliberatumque haberem, prolixitati inferuendi, plura exempla Noæ, Abrahami, Moæ, Amos, reliqua adlegare possem; verum quoniam

niam temporis & cærtæ ratio habenda, actutum exemplæ
eorum, de quorum eruditione nostra sibi tempora gratula-
ta sunt, subnectam.

§. XV.

Venit itaque primo loco Hesiodus, qui alias Ascraeus
Poeta dicitur, a pago siue oppido Ascra Beotia, iuxta Naso-
nem lib. 4. de Ponto:

Intumuit Vati nec tamen Ascra suo.

Hunc pascentem pecus Musæ dono calamorum Poetam fe-
cisse dicuntur. Quod quidem mirum alicui videri, atque
obiicere posset, ita est in proverbio: Poeta non fit, sed nas-
citur. Verum hisce sic obiicientibus occurrit Taubman.
in prefatione in Culic. Virgil. adferens, duo esse genera
Poetarum, quorum alteri non opinanti, aut simpliciter in-
uocanti adueniret vis illa caelestis, quo in numero sit locan-
dus noster Hesiodus; alteri vero meri exhalatio largiretur
vim illam diuinandi, quales putarentur Homerus & Ho-
ratius. De Homero constat illud tritum:

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Horatius ipse in Epistola quadam canit: *nulla placere diu nec
carmina viuere possunt, quæ scribuntur aqua potoribus.* Prioribus
ita adnumera turhaut immerito Hesiodus, quem Poetæ no-
mine & omine insigniri Musæ cupiuerunt, tum propter in-
genium, quod aptum ad res nimirum istas, quæ concer-
nunt Poeticam, tum propter donum supernaturale. Id
quod ipse in Theogonia canit:

ἢ ἴσ' ἢ ποδ' ἠσιόδοσ' καλὴν ἐδίδαξαν αἰοίδης,

Ἄγρ' αἰ ποιμαίνονθ' ἐλικῶν ὑπο ζαθέοιο.

He prius Hesiodo, tenues cum pasceret agnas

Monte sacro, pulcræm dederant ad carmina vocem.

vid. Taubman. Adnot. in Culic. Virgil. p. 144.

§. XVI.

Huic adnumeratur Io. Dominicus Perus, cuius supra
§. VI. mentionem feci. Hic anemine doctus, nullis-
que

arandum cogitauerat, cum boues labore defessi, constitissent, scripto mandabat. Pergit deinceps Erythræus, quod interdum agrorum cultioni, noctu carminum scriptioni operam dedit; sed præsertim fabulas pastoritias seu Eclogas scripsisset. Et quod eam tandem facultatem consecutus fuisset, ut eius in dictandis versibus celeritatem amanuensis, qui eos excipisset, adsequi non potuisset. Plura videantur apud cit. Auctorem.

§. XVII.

Hisce denique subiungo Nicolaum Schmid, dictum alias Cüntzel von Notenacker. Auctor Deliciarum Biblicarum, qui se Misandrum adpellat, eum Dresdæ in collegio quodam Ebræo, sub præsidio M. Ioan. Bohemi, philologi celeberrimi, nec non Lycei Dresdensis tum temporis Rectoris, oculis suis ipsissimis vidisse testatur, qui quoque istius exemplum tamquam præ reliquis aduertendum adfert in Del. Bibl. V. T. P. I. p. 685. cuius vitam ex oratione funebri à Valentino Müllero 1671. ipsi habita excerpisse se adfirmat. Quod vero curriculum vitæ Excellentissimus Struuius Patronus atque Hospes meus singulariter colendus in Act. Litter e mss. erutis fasc. I. p. 188. latinitate donatum ita allegat. *Natus est Nicolaus Schmid in pago quodam territorii Comitum Ruthenicorum, dicto Rotenacker, hanc procul Gera sito, d. 20. Ian. patre Martino, matre Kaumleria, rusticus illius loci. Auum habuit dictum Conradum, quem pro more rusticorum olim adpellare solebant Cüntzel, inde toti familia & hinc nostri quoque ab auo nomen, adhuc hodie posteris seruatum. In prima iuuentute ad continuos labores paganos adactus fuit, ita ut annum iamdum agens decimum sexum ne legere quidem sciret. Annus agebatur 1622, cum forte fortuna pater Martinus seruum acciperet, qui aliquam litteras germanicas legendi habebat peritiam, a quo prima accipiebat litterarum initia, irato sepe patre, qui hoc ipso laborem necessarium negligi ratus. A labore tamen hoc fato noster abstraheretur, cum aliquo dolore & malo in pedibus adstingeretur, ita, ut pater ipsi labores solitos remitt.*

remittere cogeretur. Occasionem dabit hoc Nicolao peruoluendi atque continua manu primum litterarum rudimenta, inde catechismum aliosque libros versandi, atque ductu serui ante dicti priora Euangelia absoluit. Sed cum neque hic ipsius praeceptor satis calle- ret singula, sacerdotem, ubi pro concione verba faceret, sedulo audi- uit, inque pronuntiationem vocum difficiliorum ab ipso factam dili- gentius aduertit. Immo nihil magis in votis habebat noster, quam ut saltem libros germanicos legere posset, quod ipsi non contigit solum, sed etiam linguas plures alias noscendi. Vix addidicerat linguam germanicam, cum progressus vltiores faciendi summo teneretur de- siderio. Scripturam itaque germanicam & prima lingua latina ru- dimenta adgressus, ad quod beneficio notarii cuiusdam, ipsius adgna- ti, ductus fuit, ita, ut quae non adeo difficilia ex lingua latina quoque intelligeret. Non contentus autem noster binis hisce linguis prima- riis, animum quoque adplicuit ad litteraturam aliarum gentium, ita, ut litteras graecas & orientales plerasque Ebraeam, Syriacam, Arabi- cam, Persicam, Armenicam, Aethiopicam, aliasque quam plures & legere nosset & scribere. Testantur id tot monumenta ipsius manu propria descripta. Sed praeter hanc litterarum notitiam medicinam quoque adamauit, atque Astrologiam, in qua tantum profecit, ut astrorum figuras non solum sine ulla hominis institutione addisceret, sed etiam planetarum motus cognosceret. &c. Pra- terea constat, eum a prima statim aetate talia non egisse, atque studiis operam nauasse, sed vsque ad annum ferme quinquagesimum laboribus rusticis vacasse, nisi quod inter comedendum librum semper penes se habuerit, in quo lege- ret. Immo relatum legimus, characteres litterarum pere- grinarum in horreo vbique habuisse descriptos, in quibus se etiam inter triturandum exercuisset, eosdemque sibi red- didisset familiares, libros alias, hōris diurnis laboribus de- stinatis, nocturna manu versans. Orationem Dominicam L. linguis conscriptam reliquit. Plura, qui desiderat, con- sultat cit. Auctores.

§. XVIII.

Neque desunt exempla eorum, qui quidem vili nati sunt

sunt loco, ad magnam tamen adfurrexerunt Eruditionem, ut secunda vocis rustici acceptio fert. Quem enim latet Pythagoras, ex insula Samo oriundus? hunc Mnesarchi anulorum sculptoris filium ferunt, vid. Diog. Laertius lib. VIII. p. 475. quem non nominis solum inuentorem (scil. philosophiæ) sed & rerum ipsarum amplificatorem nominat Cicero lib. V. Tusculan. Quæstion. Hic ob *μετεμφορεσι* v. bique locorum celebris. vid. Schærl. Bibliograph. Moral. §. XIII. & seqq. Nonne nouimus Demosthenem fabri filium? qui tamen euasit summus Philosophus. vid. Textor. Officin. p. 395. Plautum interdum pistori auxiliares adhibuisse manus; noctu vero studiis operam dedisse ad lucernam legimus. Neminem fugit Epictetus, Philosophus Hieropolitanus, qui Romæ seruiuit cuidam Neronis familiari E-paphrodito vid. A. Gellius lib. 2. c. 18. in tanta vero deinceps apud omnes admiratione fuit, ut memoriæ proditum, lucernam eius fictilem tribus drachmarum venisse millibus.

§. XVIII.

Quis est, cui non constet exemplum Desiderii Erasmi? quem ex complexu furtiuo conceptum tradunt scriptores. Pater eius ad vitam sustentandam Amanuensis locum occupare coactus. Filius, quoniam a primis annis magna eruditionis futuræ specimina ediderat, commouit Rudolphum Agricolum, ut sequens encomium in ipsum eructaret: Tu eris olim magnus. Dictum, factum. Nam scriptis suis eruditissimis nomen suum immortalitati tradidit, ita, ut nulla eius nomen sit obscuratura obliuio. vid. Aubertus Miræus in Elog. Belg. Clarmund. Lebens- & Beschreibung gelehrter Männer. Elogia huius apud Iouium quasi in compendio offendes.

§. XX.

Locum hic quoque habere posset Benedictus Balduinus, patria Ambianus. Erat non sutoris solum filius, sed &

D

Pa-

patri in officina adminiculatus est. Propaginis suæ non immemor scripsit tractatum de calceo antiquo & mystico. vid. M. Vigneul. Maruille in Melanges d'histoire & de littérature p. 118. vol. 1. quem tractatum recensuit Clarissimus Eccardus h. t. in Academia Julia Historiarum Professor P. O. in monatlichen Auszügen aus gelehrten Büchern de anno 1700 Mens. Ianuar. p. 19. vbi etiam recenset Nicolaum Borbonium Poetam latinum, quem fabri ferrarii filium fuisse adfirmat, scripsisse etiam poema quodpiam, quo eleganter expresisset, vti patrem in officio adminiculatus fuisset. Libro poematum inscripserat titulum: Nugæ, in quem titulum Bellaius sequens epigramma perfecit:

Paule tuum inscribis Nugarum nomine librum.

In toto libro nil melius titulo.

§. XXI.

Silentio prætereo Ioannem Baptistam Gallum, sutorem Florentiæ, qui dialogos Luciani æmulatione conscripsit, de quo vid. citat. Auctor. & Thuan. lib. XXX. Wolfgangum Musculum, qui vitam opere manuario textrinam exercens toleravit: postea vero animum ad litteras adpulit atque euasit summus Theologus, eius Loci communes Theologiæ &c. adhuc hodie extant. vid. Adam. Vit. Theolog. p. 367. Martinum Chernnitium, Iacobum Böhmiium, quorum exempla sunt notissima.

§. XXII.

Neque prætereundus Simonille Atheniensis, de quo Diogenes Laertius lib 2. p. 146. sequentia refert: *Σίμων, Ἀθηναῖος, σκυτοτομῆς. ἔτ' ἐρχομενὸς Σωκρατὲς ἐπὶ τὸ ἐργαστήριον, καὶ διαλεγόμενός τινα, ὧν ἐμνημονεύει ὑποσημειώσεις ἐποίητο ὁ δὲν σκυτικῶς αὐτὴ τῆς διαλογῆς καλῶσιν. εἰσι δὲ τρεῖς καὶ τριῶντα ἐν ἑνὶ φερόμενοι βιβλίῳ· περὶ δαιμόνων, περὶ τυχαῶν, περὶ τεχνολογίας. ἔτ' ἔφασι πρῶτος ἐδιελεχθεὶς τῆς λόγους τῆς Σωκρατικῆς ἐπαγγελλόμενος δὲ περικλεῆς θύρεξον αὐτὸν, καὶ κελύουσ' ἀπιέναι πρὸς αὐτὸν, ὡς ἀγένη, τὴν παρρησίαν ἀπέδοσθαι.* Simon A-

ibe-

ebenienſis, coriarius. Quoties ad eius officinam perrexiſſet Socrates, acque diſſereret, omnia, qua meminiffe poterat, notabat. Vnde & ipſius dialogos Σωκράτους, adpellant, quod inter huiusmodi ſunt habitus. Sunt autem numero XXXIII, qui uno iidem codice comprehenduntur. De Diis, de bono, de honeſto. Fertur hic primus omnium Socraticos ſermones diſſeruiſſe. Cum autem Pericles polliceretur, ſi ad ſe veniret, cuncta illi neceſſaria exhibiturum, libertatem (inquit) vendere conſilii non fuerit.

§. XXIII.

Notandus quoque Franciſcus Minert, cuius mentionem iniicit cit. Miſander. p. 718. ſi ita ſcribit: Es kam einmahls einer vor mein Hauß / Franciſcus Minert genandt / der übergab mir einen Bogen geſchriebener lateiniſcher Verſe / mit Bitte ihm ein Viaticum zu verehren / unter den Verſen ſtunde: wenn jemanden ein Türckiſcher oder Aſiatiſcher Discurs beehrte / wäre er bereit dazu. Ich redete lateiniſch mit ihm / da er ſich denn ſo heraus ließ / daß ich über den Mann erſtaunete. Er kunte Arabiſch / corrupt Griegisch / perfect Lateiniſch / nett Francköſiſch / Engliſch / Holländiſch / Spaniſch / Italiäniſch. Er war zu Conſtantinopel 5. Jahr ein Dollmetscher geveſen / hatte die heilige Oerter des gelobten Landes beſuchet / er hatte in die 15 Jahr als ein Soldat zu Waſſer und zu Lande gedienet. Dieſes Mannes Wiſſenſchaft war ſo unvergleichlich / daß ſie mit keinem Gelde zu bezahlen war. Atque hiſ etiam iungere poſſem alios e. g. R. Petachias Ratiſbonenſis mentionem facit in Itinerario ſuo nonnullorum, de quibus dicit, haut quemquam in vniuerſa Babylonia, Aſſyria, Media ac Perſia ex ima plebe reperire eſſe, qui non teneat XXIV. Scripturæ libros, quorumque inſuper puncta, anomalias & quæ deficiunt ac redundant, litteras, minime ſit edoctus &c. quorum fontes Rabbinicos, qui deſiderat, adeat Cellerimi Wagenſeili Exercitationes VI. & quidem in ſpecie III. p. 174. Itidem poſſem huc referre ipſum Sixtum V. Papam, cuius Parentes conditionis erant inſimæ, in pau-

pertate nati , adeo , vt ipse de generis statusque sui humilitate tenuitateque verba faciens dicere soletet , se domo natum inlustri ; domus enim , in qua genitus erat , cum lacero tecto magna parte esset discooperta , a sole maxime inlustrabatur. vid. Platina in vita Sixti V. & Micrælii Historia Ecclesiastica, quæ cum continuatione Hartnaccii prodiit, p. 807. Possẽ etiam commemorare Aeneam Syluium , de quo constat , quod fuerit scriba & abbreviator in concilio Basiliensi, teste cit. Micrælio p. 572. qui quoque omnia ruris officia ob inopiam subire est coactus , testante William Caue in Historia Litterar. appendic. p. 114 ; attamen non ad Eruditionis arcem solum aduolauit , quod scripta eius indigitant , sed & Papa Romanus declaratus , nomenque accepit Pii II.

§. XXIII.

Denique quod concernit modernos rusticos , non quidem omnes , plurimos tamen , nullus dubito , quin etiam Eruditorum nominibus insigniri possent , & quidem ob sequentes causas , nempe quod callerent (α) Logicam nimirum Naturalem , quod de rebus, eorum captum non excedentibus ita ratiocinari queant , vt ipsis facultatem natura concessisset. (β) Physicam , quod rerum naturalium scientia ornati essent , de quo vid. Paulin. Bauren. Physic. (γ) Ethicam , quod essent vrbanis multi moratiores ac cultiores. (δ) denique Metaphysicam , (adsumo hanc vocem in eo significato , vt olim , nimirum Theologiam Naturalem. Nam Metaphysica antiquissimis temporibus fuit ipsamet Theologia Naturalis. Quod vero æuo Scholasticorum in doctrinam de Ideis & regulis vniuersalissimis fit conuersa , factum esse adserit Excellentissimus Treunerus in dictat. suis , ex ignorantia græcæ linguæ &c.) Quoniam vero temporis & cartæ angustia non permittit , alii occasione id reseruabo. Sunt hæc proinde , quæ iam iam in medium proferre lubuit. Plura , quin reperiantur exempla nul-

nullus dubito ; ea tamen meam subterfugisse notitiam
 condonabis tum tenui bibliothecæ, tum temporis angustia.
 Ceterum penes B. L. vanis cauillationibus non obnoxium
 esto iudicium. Sin bene ipsi placuerit, Deo mecum gra-
 tias persoluat pro concessis viribus ; sin male, crescente fa-
 cultate meliora sperabit.

COROLLARIA.

I.

Præ-Adamitæ ex Scriptura Sacra de-
 monstrari non possunt, quæ sola huius rei te-
 stis esse debet.

II.

Rusticus, vt creatura DEI, omni hono-
 re dignus censetur.

III.

Eruditio potest existere etiam in homi-
 ne, omnibus libris destituto.

III.

Eruditus ceteris merito præfertur.

V.

Accentus græci antiquitus non sunt ad-
 hibiti, sed sunt nouum inuentum.